

Norrländska utvecklingsstrategier under nya förutsättningar för tillväxt och beslutsfattande 1990-2010

Förstudie

Martin Eriksson

En investering för framtiden

EUROPEISKA UNIONEN
Europiska regionala
utvecklingsfonden

VÄSTERBOTTENS
LÄNS LANDSTING

REGION
VÄSTERBOTTEN

Skellefteå
kommun

LYCKSELE
KOMMUN

Västerbottens Handelskammare

företagarna®

CERUM Report Nr 29/2011

ISBN 978-91-7459-238-2 ISSN 0282-0277

CERUM Report Nr 29/2011

ISBN: 978-91-7459-238-2

ISSN: 0282-0277

CERUM; Umeå universitet; 901 87 Umeå

Tel. 090-786 56 99 Fax: 090-786 51 21

E-post: regional.science@cerum.umu.se

www.cerum.umu.se

Förord

Under de senaste åren har den regionala utvecklingspolitiken i Västerbotten förändrats kraftigt. Början på denna process var bildandet av Region Västerbotten 2008, som då tog över ansvaret för länets näringspolitik. Det förslag till regional utvecklingsstrategi som Region Västerbotten sedan presenterade i mars 2011 skiljer sig starkt från den traditionella bilden av hur näringspolitik har bedrivits i Norrland. Region Västerbotten framhåller bland annat att länets näringsliv och innovativa miljöer utgör centrala faktorer för att stärka konkurrenskraften. Istället för att ensidigt fokusera på kompenserande bidrag och subsidier från staten, lyfter Region Västerbotten fram länets näringsliv och kompetensgivare som både givare och mottagare i den regionala utvecklingen.¹

Humankapitalets och befolkningens betydelse för en utveckling som kännetecknas av kreativitet, förnyelse och omvandling betonas därmed på ett sätt som inte tidigare har förekommit under vare sig Västerbottens eller Norrlands ekonomiska historia. Denna studie, som undersöker den utvecklingspolitiken i de fyra nordligaste länen under perioden 1990-2010, visar på kraften hos och betydelsen av detta politikbyte. När länsstyrelsen hade ansvaret för länets näringspolitik återspeglade tillväxt- och utvecklingsstrategin endast i begränsad utsträckning det mönster som kännetecknade framgångsrika regioner. Inställningen i Norrland till de nya idéer om regioners möjligheter och agerande som växte fram under 1990-talet var defensiv och avvaktande. Det var uppenbarligen svårt att frigöra sig från de mönster som dominerat den norrländska utvecklingsdebatten sedan efterkrigstiden, vilket påverkade regionens konkurrenskraft.

Rapporten har genomförts inom ramen för projektet ACANALYS. Projektet syftar till att utveckla kompetens för analys av hållbar regional utveckling i Västerbotten. ACANALYS bedrivs av CERUM, Umeå universitet och finansieras av EU:s strukturfonder, Region Västerbotten,

---

¹ Region Västerbotten (2011).

Västerbottens Läns Landsting, Umeå, Skellefteå och Lycksele kommuner samt stöds av
Företagarna Västerbotten och Västerbottens Handelskammare

Umeå i maj 2011

Martin Eriksson

Innehållsförteckning

Sida

1. Inledning.....	1
1.2 Syfte, disposition och avgränsningar	3
2. <i>New economic geography</i> och det regionalpolitiska paradigmskiftet.....	4
3. Norrland – en del av regionernas Europa?	9
4. Regional makt, lobbying och infrastrukturinvesteringar	15
5. Sammanfattning och analys	19
Referenser	23

Figurförteckning

Sida

Figur 1. Regiongruppers andel av BNP 1968-2007 (procent, län och regionfamiljer) 2

Figur 2. Åsikter om Sveriges medlemskap i EU i de fyra nordligaste länen 1996-2009, fördelade mellan alternativen ”i huvudsak för”, ”i huvudsak mot” eller ”ingen uppfattning”11

1. Inledning

Från och med 1990-talet har de ekonomiska och politiska skillnaderna mellan de svenska regionerna tilltagit. I en översikt av den svenska ekonomin som OECD publicerade år 2010 konstaterades exempelvis att tillväxten mellan olika regioner inom landet uppvisade stora skillnader under perioden 1995-2005. De tre storstadslänen, Stockholm, Västra Götaland och Skåne, bidrog med sammanlagt 70 procent av den nationella tillväxten under denna period. Samtidigt var även deras regionala tillväxt (bruttoregionalprodukten, BRP) kraftigare än den nationella BNP-tillväxten.¹

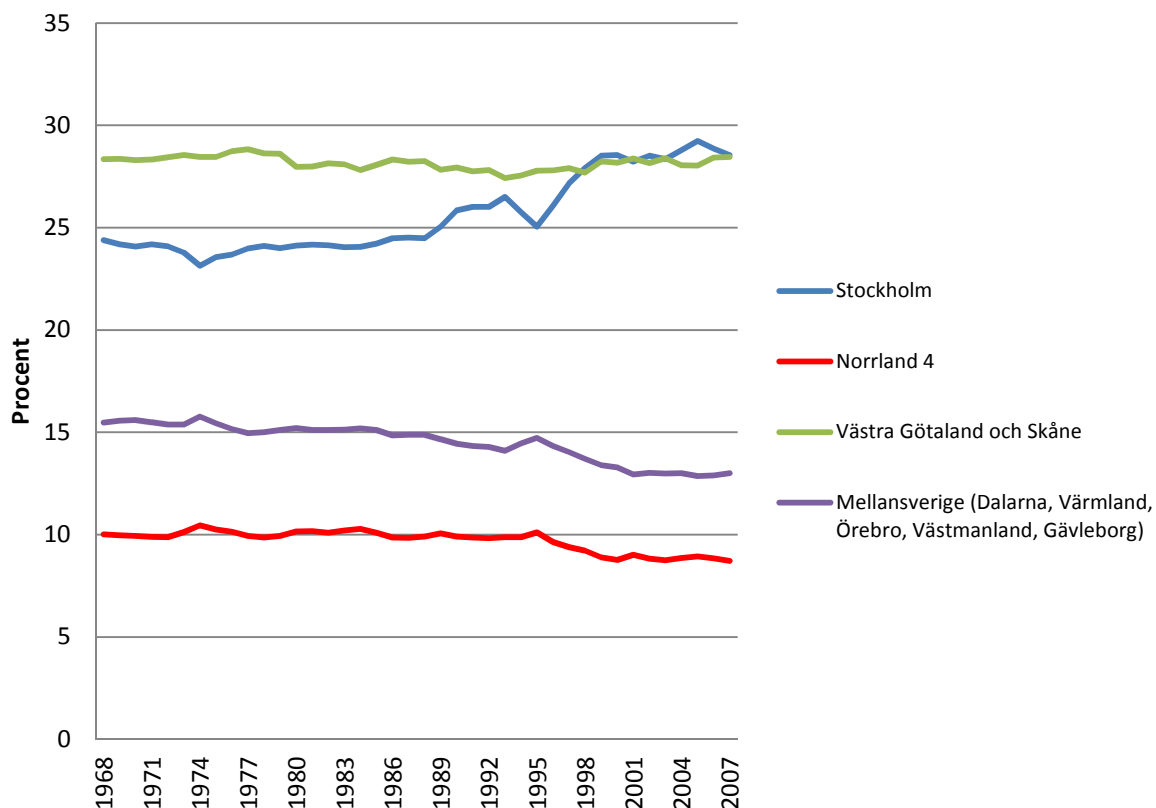
Denna utveckling förändrade bland annat Norrlands position i den svenska ekonomin. Ekonomisk-historikern Fredrik Olsson Spjut har studerat historisk BRP i de fyra nordligaste länen efter 1968. Som framgår av Figur 1 (hämtat från detta arbete) konstaterar Olsson Spjut att olika regiongruppers procentuella andel av BNP har förändrats efter 1995. Efter att den nära nog varit konstant sedan 1968 sjönk de fyra nordligaste länens (Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län) samlade BRP som andel av svensk BNP från och med 1995.²

---

¹ OECD (2010), s. 46f.

² Olsson Spjut (2010), s. 9.

Figur 1. Regiongruppers andel av BNP 1968-2007 (procent, län och regionfamiljer)

Källa: Olsson Spjut (2010), s. 9.

Det förefaller alltså som om ekonomin i de fyra nordligaste länen har stagnerat i förhållande till andra svenska regioner som Stockholms län, Skåne och Västra Götaland. Regionalekonomerna Robert Sörensson och Lars Westin har gjort en fördjupande analys av de fem nordligaste länen (Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten) tillväxt under perioden 1993-2002 som bland annat bygger på samma BRP-data som används av Olsson Spjut. Sörensson och Westin konstaterar att Norrlandslänens stagnation bland annat förefaller hänga samman med en relativt svagare förmåga att skapa förutsättningar för hållbar endogen tillväxt än regioner som Skåne och Västra Götaland. Detta förhållande resulterade i att sårbarheten i regionen inte reducerades i tillräckligt stor utsträckning för att klara konkurrensen från storstadsregionerna.³

³ Sörensson & Westin (2006), s. 14f.

1.2 Syfte, disposition och avgränsningar

Syftet med denna förstudie är därför att översiktligt kartlägga hur aktörerna i de fyra nordligaste länen förhöll sig till tre av de viktigaste förändringarna som uppmärksammades inom forskning och samhällsdebatt med regionalt perspektiv under perioden 1990-2010. Det första perspektivet, som behandlas i kapitel 2, är den så kallade *new economic geography*-traditionen. Det andra perspektivet är relaterat till den regionalisering av ekonomi och politik som kännetecknade Europa under 1990-talet. Kapitel 3 beskriver hur den norrländska mobiliseringen för att skapa en regional identitet ägde rum i detta sammanhang. Det tredje perspektivet som uppmärksammas är regionernas möjligheter att få tillträde till den nationella politiska arenan, som också förändrades under den studerade perioden. Kapitel 4 exemplifierar hur detta förhållande har kommit till uttryck i samband med norrländska intressegruppers arbete med att vinna stöd för sina krav på infrastrukturinvesteringar till regionen.

Eftersom den empiriska kunskapen om den norrländska utvecklings- och tillväxtdiskussionen efter 1990 är mycket begränsad går det därmed att göra en inledande bedömning i vilken utsträckning tillväxtstrategin i Norrlandslänen anknöt till och återspeglade framgångsrika regioners mönster under den undersökta perioden. Det bör dock betonas att detta arbete inte gör anspråk på att ge någon fullständig bild av den norrländska utvecklingsdebatten efter 1990, utan ska betraktas som en förstudie till fortsatt forskning. I kombination med övriga arbeten om detta område som har genomförts inom projektet ACANALYS bidrar resultaten dock till att göra bilden av hur den norrländska utvecklingsstrategin har utvecklats under hela perioden 1940-2010 mer fullständig.⁴ Arbetet avslutas i därför Kapitel 5 med en sammanfattning och analys, där utvecklingen under perioden 1990-2010 ställs i relief mot de övergripande mönstren i den norrländska utvecklingsdebatten under de senaste 70 åren.

---

⁴ Dessa arbeten är Westin & Olsson Spjut (2009) och Eriksson (2010).

2. *New economic geography* och det regionalpolitiska paradigmskiftet

I jämförelse med efterkrigstiden förändrades idéerna bakom den svenska regionalpolitiken under 1990-talet. Från och med 1964 års regionalpolitiska beslut hade den rumsliga politiken dominerats av ställningstaganden som byggde på den så kallade "polariseringsskolan". Polariseringsskolan tog avstånd från de antaganden baserade på neo-klassisk ekonomisk teori som låg till grund för den så kallade "konvergensskolan". Enligt konvergensskolan innebär ekonomisk integration snabbare tillväxt i fattigare regioner och därmed en utjämning av regionala olikheter. Det grundläggande argumentet är att investeringar tenderar att dras till områden där avkastningen på investerat kapital är störst. I det här avseendet antar konvergensskolan att avkastningen är högre i fattiga regioner där arbetskraftskostnaderna är lägre. På motsvarande sätt förväntas arbetskraft strömma till de mest utvecklade regionerna där lönerna är högre. Under förutsättning att det finns fri rörlighet på marknader för varor, tjänster, arbetskraft och kapital sker det därför en gradvis utjämning av regionala skillnader i levnadsstandard.⁵

Företrädare för polariseringsskolan framhöll dock att konvergensskolans antaganden i första hand resulterade i en tilltagande koncentration av befolkning och näringsliv till de mest utvecklade regionerna. Under helt fri konkurrens ökade expansionsutrymmet för de mest konkurrenskraftiga företagen (som förutsätts vara lokaliserade i de mest utvecklade regionerna), samtidigt som utslagningen ökade bland mindre konkurrenskraftiga företag, vilket missgynnar mindre utvecklade regioner. Detta förhållande ledde till att mindre utvecklade regioner gradvis stagnerade. Enligt polariseringsskolan kunde en sådan form av stagnation dock neutraliseras med hjälp av statlig intervention i ekonomin som riktades mot de mindre utvecklade regionerna.⁶

1964 års regionalpolitiska beslut innehöll därför ett stort antal stöd till lokalisering av industri till Norrland. De företag som lokaliserade produktion till Norrland subventionerades på olika sätt. I praktiken kunde alla kostnader i ett företag subventioneras, inklusive arbetskraft, lokaler och transporter. Även inom den offentliga sektorn fanns det en ambition att lokalisera offentlig verksamhet till Norrland.

---

⁵ Borts & Stein (1964); Williamson (1965).

⁶ Myrdal (1957).

Under 1990-talet förlorade detta synsätt sitt genomslag inom den rumsliga politiken i Sverige. Det ersattes med tankegodts från den så kallade "nya ekonomiska geografin".⁷ En grundläggande tanke inom den nya ekonomiska geografin är att ett företags långsiktiga framgång bestäms av förmågan att generera ny kunskap och omsätta den i successivt bättre produkter och effektivare produktion. I det här avseendet lyfter forskningen fram det faktum att företagets innovations- och lärförmåga i stor utsträckning utvecklas i samspelet med aktörer i deras omgivning. Den geografiska närheten mellan liknande aktörer betraktas därför som en faktor bakom företags innovationsförmåga och förmåga till lärande.⁸

Inom den nya ekonomiska geografin är begrepp som agglomerationer, industriella distrikt, kreativa miljöer, attraktivitet och kluster centrala för att beskriva de egenskaper som gör platsers internationellt konkurrenskraftiga. I många arbeten påpekas exempelvis att framgångsrik ekonomisk verksamhet ofta koncentreras till stora städer genom att de erbjuder kreativa och attraktiva miljöer för kvalificerad arbetskraft.⁹ Inom forskningen har man även observerat man även att miljön på vissa platser bidrar till att företag i samma eller nära etablerade branscher tenderar att ansamlas, vilket bland annat behandlas i forskningen om så kallade "kluster".¹⁰

Den regionalpolitiska proposition som lades fram under våren 1998 innebar därmed stora förändringar inom regionalpolitiken.¹¹ Till större delen inskränktes de insatser som selektivt hade riktats mot det så kallade "norra stödområdet". Det norra stödområdet bestod av de fyra nordligaste länen samt Hälsingland, norra delen av Kopparbergs län, nordvästra Värmland, Dalsland och norra Bohuslän.¹² Från och med 1998 syftade politiken, som nu kallades "regional näringspolitik", istället till att ta tillvara tillväxtpotentialen i alla regioner. Företagande och tillväxt skulle då stimuleras utifrån varje läns enskilda förutsättningar och det antogs allmänt att det resulterande tillväxtmönstret borde följa de huvudlinjer som hade

---

⁷ För genomgångar av den nya ekonomiska geografin, se Malmberg (2000) och Malmberg (2002) samt där anförda arbeten.

⁸ Malmberg (2002), s. 7ff.

⁹ Se exempelvis Florida (2002).

¹⁰ Se exempelvis Porter (1990).

¹¹ För att bilda sig en uppfattning om kraften i detta politikbyte kan 1998 års proposition exempelvis jämföras med den föregående regionalpolitiska propositionen, Proposition 1993/94:140, som för övrigt lades fram av en borgerlig regering där Centerpartiet hade stort inflytande.

¹² Kungl. Maj:ts proposition nr 185/1964.

identifierats inom den nya ekonomiska geografin. Genom dessa ställningstaganden signalerade staten att den nationella nivån inte längre var beredd att hantera de regionala utvecklingsfrågorna. De skulle istället hanteras genom dialog i ett organiserat partnerskap mellan privata och offentliga aktörer inom regionerna.¹³ Även om denna typ av nätverkstänkande hade funnits inom regionalpolitiken även under 1980-talet, slog nu alltså idéerna om så kallad "interaktiv samhällsstyrning" (*governance*) igenom fullt ut inom regionalpolitiken.¹⁴

Hur har då den norrländska tillväxtstrategin utformats inom ramen för dessa nya förutsättningar? För att åtminstone översiktligt kunna besvara denna fråga har jag studerat de så kallade "regionala utvecklingsprogrammen" (RUP), som de fyra norrlandslänen tog fram under 00-talets senare hälft.¹⁵ I en RUP ger aktörerna i varje län en översiktlig bild av hur de ser på viktiga frågor som tillväxt, befolkning och försörjning. I de studerade RUP-dokumenterna behandlades dock inte flera av de viktigaste områdena inom den nya ekonomiska geografin. Exempelvis behandlade RUP-dokumenterna inte städers och agglomerationers betydelse för uppkomsten av kreativa och konkurrenskraftiga miljöer. Det fanns också en tendens till att begrepp som "attraktivitet" och "kluster" användes i relativt generella termer.¹⁶ Även om det är uppmuntrande att dessa idéer fick genomslag i den regionala planeringen, fanns det inte någon konkret beskrivning av hur Norrlandslänen ville utnyttja dessa idéer från den nya ekonomiska geografin för att öka sin internationella konkurrenskraft. Denna form av retorik i RUP-dokumenterna kan därför inte undgå den kritik mot begreppsanvändningen inom ekonomisk geografi som har formulerats av kulturgeografen Ann Markusen. Markusen framhåller att det finns en generell tendens att använda vissa begrepp inom den nya ekonomiska geografin utan att de varken är klart definierade eller har operationaliserats på ett konkret sätt.¹⁷

För att ytterligare kunna värdera graden av lärande, förnyelse och omvandling hos de idéer som uttrycks i RUP-dokumenterna, kan de jämföras med dem som producerats under en

---

¹³ Riksdagens proposition 1997/98:62.

¹⁴ Ash & Hausner (1997).

¹⁵ Länsstyrelsen Norrbottens län (2007); Länsstyrelsen Västerbottens län (2007); Länsstyrelsen Västernorrlands län (2005); Länsstyrelsen Jämtlands län (2009).

¹⁶ Se exempelvis Länsstyrelsen Jämtlands län (2009), s. 10f och Länsstyrelsen Västernorrlands län (2005), s. 16f.

¹⁷ Markusen (1999).

liknande planeringsprocess. Jag har därför genomfört en kortfattad historisk komparation, där RUP-dokumenterna från varje län har jämförts med motsvarande dokument som motsvarande län upprättade i samband med Länsplanering 1967. Det övergripande intrycket utifrån denna undersökning är att den grundläggande synen på det norrländska samhällets problem och möjligheter som uttrycktes runt år 2000 inte hade förändrats sedan 1960-talets senare hälft. Liksom länsplaneringen dominerades RUP-dokumenterna av sektorsgenomgångar, där möjligheter och problem inom varje område berördes. Offentliga investeringar samt förbättringar inom befintliga offentliga tjänster som infrastruktur, högre utbildning samt hälso- och sjukvård angavs som särskilt viktiga i det här sammanhanget.¹⁸

Ett område där det fanns en uppseendeväckande stark kontinuitet i förhållande till den näringspolitik som utformades under efterkrigstiden är förädling och export av naturresurser. Dessa områden dominerade fortfarande den regionala tillväxtagendan. I RUP-dokumenterna framhölls exempelvis det faktum att basindustrins förankring i den lokala och regionala ekonomin och deras lokalisering på en plats kan bidra till utveckling av kluster eller bidra till andra agglomerationseffekter.¹⁹ Denna uppfattning om basindustrin som betydelsefull lokal och regional kund har dock funnits under hela efterkrigstiden. Exempelvis har vissa underleverantörer i Sundsvallsdistriktet och Malmfälten kunnat utveckla mycket avancerad produktion, vilket i sin tur har bidragit till att öka basindustrins internationella konkurrenskraft. Samtidigt har det vuxit fram avancerade tjänstenischer riktade mot basindustrins behov på vissa platser.²⁰

Det fanns därmed även en tydlig kontinuitet i synen på organiseringen av ekonomin och vilka aktörer som skall vara prioriterade i samverkan med den offentliga sektorn. Visserligen fanns det en tydlig ambition att inkludera olika grupper i samhället i det regionala partnerskapet och på det sättet ta tillvara länens hela potential. Det är dock mycket svårt att inte dra slutsatsen att det var de största företagen inom exportsektorn som var den prioriterade aktören att samarbeta med för den offentliga sektorn. En sådan slutsats förstärks av hur de norrländska innovationssystemprogrammen utformades vid samma tidpunkt. Dessa

---

¹⁸ Dessa dokument finns sammanfattade i SOU 1969:27, ss. 47-55.

¹⁹ Se exempelvis Länsstyrelsen i Västernorrlands län (2005,b).

²⁰ Hellmer (1997); Larsson & Malmberg (1992)

program var nästan uteslutande inriktade mot att utveckla verksamheter inriktade mot utvinning av naturresurser och inom basindustrin.²¹

---

²¹ Lindberg (2010).

3. Norrland – en del av regionernas Europa?

I samband med den svenska ansökan om inträde i den Europeiska Unionen (EU) år 1991 började man inom forskning och samhällsdebatt notera att aktörer på den regionala nivån blev politiskt viktigare i ett integrerat Europa. Under diskussionen om denna så kallade "nya regionalism" (*new regionalism*) myntades begreppet "regionernas Europa" och i regioner som Skåne, Västra Götaland och Mälardalen mobiliserade de regionala eliterna för att ge den egna regionen en identitet och självbestämmande inom en europeisk kontext.²²

De norrländska ställningstagandena i denna fråga har dock varit blandade. Å ena sidan fanns det under 1990-talets förra hälft en mycket positiv syn på de möjligheter som den europeiska integrationen skulle medföra för Norrland bland en grupp framträdande akademiker knutna till de norrländska universiteten. Deras synsätt var starkt influerat av den internationella vetenskapliga debatten om de europeiska regionernas framtid. I det här avseendet identifierades den så kallade "Botniaregionen", bestående av Västerbottens och Norrbottens län samt norra Ångermanland, som en naturlig norrländsk region i den europeiska kontexten.²³ Ett annat perspektiv som diskuterades i detta avseende var möjligheten att bygga upp ett transnationellt samarbetsnätverk i Bottenviksregionen mellan städer som Uleåborg, Luleå, Umeå och Vasa.²⁴

Å andra sidan har inte länen i Norrland kunnat enas om ett gemensamt regionaliseringsprojekt. Ett försök under 2008-2009 att skapa en storregion i norra Sverige genom en sammanslagning av Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län misslyckades. Istället föreslogs två mindre regioner. Den första regionen bestod av Norrbottens län, Västerbottens län och kommunerna i norra Västernorrland. Den andra regionen bestod av Jämtlands län samt Sundsvall och Ånge kommuner i södra Västernorrland. Bägge dessa förslag avslogs sedermera av regeringen.²⁵

---

²² Törnqvist (1993) är ett representativt exempel på hur dessa idéer kom till uttryck inom samhällsdebatten i allmänhet och i Skåne-regionen i synnerhet.

²³ Edlund & Beckman (red) (1994); Gidlund & Sörlin (red) (1992).

²⁴ Wiberg (1993).

²⁵ Regionaliseringsprocessen i norra Sverige beskrivs utförligt i en samlingsvolym under redaktion av Lidström (2009).

Denna ambivalens i frågan om att släppa etablerade administrativa gränser och arbetsformer kom till uttryck redan i samband med de svenska förhandlingarna om medlemskap i EU. Många norrländska aktörer framhöll de risker och problem som de ansåg var förknippade med ett svenskt medlemskap i EU. Exempelvis publicerade länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen dokumentet *Norrland och EG - En vitbok inför kommande förhandlingar* i december 1992. Denna vitbok innehöll ett antal krav från norrländsk sida som länsstyrelserna ansåg att man måste få garantier för innan ett svenskt medlemskap i EU. Anledningen var att många av de obalanser som hade uppstått i samband med den sektorsförskjutning mellan jordbruk och industri och tjänster som hade inträffat mellan 1950 och 1970 ännu fanns kvar under 1990-talet. Bland annat ansågs i stort sett alla delar av den privata sektorn utom basindustrin vara relativt svagt utvecklade i jämförelse med andra regioner.²⁶

Det var därför nödvändigt att denna situation uppmärksammades i förhandlingarna mellan Sverige och EU.²⁷ Eftersom de rådde så speciella förutsättningar för näringslivsutveckling i norra Sverige ansåg länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen att de regionalpolitiska stödformerna som var riktade mot norra Sverige måste upprätthållas. På motsvarande sätt uttryckte de en förhoppning om att medlemskapet i EU skulle kunna innebära ännu större möjligheter för Norrland att erhålla bidrag och subsidier.²⁸

Det fanns alltså en stark skepticism gentemot EU i norra Sverige under 1990-talets förra hälft. I samband med folkomröstningen om Sveriges medlemskap i EU hösten 1994 uppvisade därför hela norra Sverige en negativ inställning. I endast en kommun, Sandviken, fanns det en ja-majoritet.²⁹ Som framgår av Figur 2, som beskriver opinionen gentemot EU i de fyra nordligaste länen och bygger på SCB:s undersökningar, har den negativa opinionen mot EU emellertid försvagats och utgjorde år 2009 endast drygt 30 procent. Samtidigt har andelen EU-positiva fördubblats från 20 procent år 1996 till 40 procent år 2009.

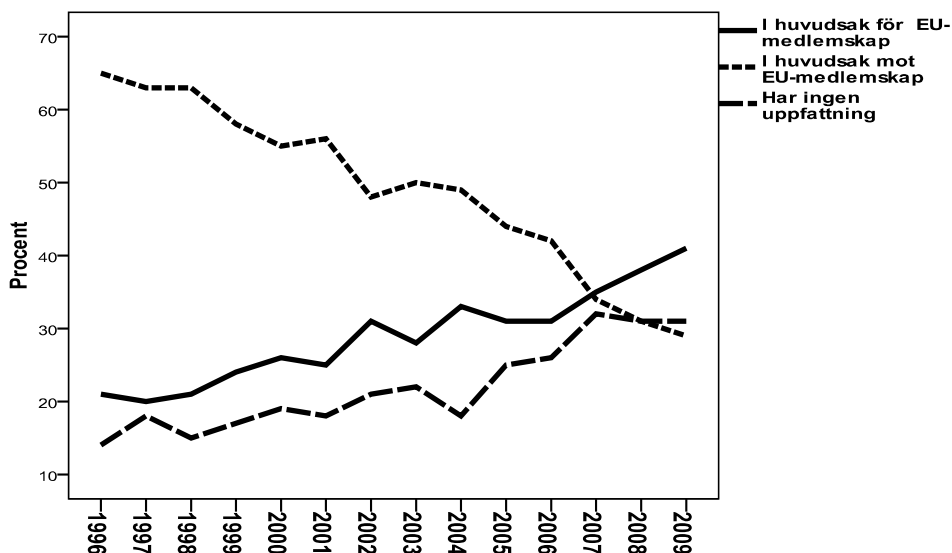
²⁶ Länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län (1992), kapitel 2.

²⁷ Länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län (1992), s. 2.

²⁸ Länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län (1992), kapitel 7.

²⁹ Lundgren (2009), s. 181.

Figur 2. Åsikter om Sveriges medlemskap i EU i de fyra nordligaste länen 1996-2009, fördelade mellan alternativen "i huvudsak för", "i huvudsak mot" eller "ingen uppfattning"

Källa: Lundgren (2009), s. 181.

Denna typ av defensivt ställningstagande till förändringarna under 1990-talet kännetecknade även norrländska aktörers argumentation i samband med att Norrlands ställning i den svenska ekonomin alltmer ifrågasattes. I samband med 1990 års regionalpolitiska beslut genomfördes flera statliga utredningar om regionala resursöverföringar.³⁰ En av dessa utredningar studerade statliga resursöverföringar och fokuserade i en undersökning på den regionala omfördelningen i form av statsbidrag till kommuner och landsting, skatteutjämning, transfereringar till hushållen, subventioner av livsmedel och bostäder, statlig tjänsteproduktion och stöd till näringslivet. Utredningen kom till slutsatsen att den statliga politiken medförde att resurser omfördelades från i första hand Stockholmsregionen men även från Malmö/Göteborg till resten av landet. I det här avseendet fastslogs att kommunerna i de fyra nordligaste länen inland år 1986 tog emot 15 000 kronor per invånare i sådana överföringar. Under samma år tog de norrländska städerna (inklusive Östersund) emot motsvarande överföringar på cirka 5 000 kronor per invånare årligen. Utredningen innehöll även en analys av de omfördelningar som inträffade genom

³⁰ SOU 1989:65; Ds 1990:74.

arbetsmarknadspolitiken som visade att kommunerna i inlandet år 1986 tog emot 1454 kronor per invånare.³¹

En av de norrländska aktörer som reagerade starkast på denna utredning var Norrlandsförbundet. Tillsammans med länsstyrelserna i de fem nordligaste länen (som svarade för merparten av finansieringen) genomförde Norrlandsförbundet under 1990-talet och första delen av 00-talet en informationskampanj för att legitimera nivån på transfereringarna till kommunerna i Norrland. Till grund för denna kampanj låg fyra studier (med data för åren 1989, 1993, 1997 och 2001) av konsultföretaget Infraplan AB. Dessa studier syftade huvudsakligen till att visa att de transfereringar som överfördes via statsbudgeten kompenserades av bidraget från de fem nordligaste länen till den svenska ekonomin i form av näringsliv och naturtillgångar.³²

Det mått som användes av Infraplan i dessa undersökningar var ett så kallat "nettoexportvärde", som var anpassat för att Norrland skulle framställas i så positiv bemärkelse som möjligt. De nettoexportvärden runt 50-60 miljarder som angavs inkluderade därför endast kostnaderna för industrins insatsvaror och jordbruksimporten. Den övriga importen av tjänster och varor hade över huvud taget inte tagits med i undersökningen. Infraplans undersökningar innehöll även ett godtyckligt pris för exporten av elkraft, som bedömdes ha ett värde som motsvarade en alternativ produktion eller import av en kilowattimme av ett annat energislag. Denna kostnad uppskattades till 30 öre per kilowattimme, vilket var avsevärt högre än det verkliga priset för en motsvarande kilowattimme som producerats i ett vattenkraftverk.³³

Norrländska aktörer använde även regionala data på ett selektivt och tendentiöst sätt i andra sammanhang. Indikatorer som produktivitet och BRP per capita, där Norrland ligger högt vid en nationell jämförelse, användes ofta för att framhålla att Norrlands utveckling var

---

³¹ Ds 1990:74, stycke 2.3.8.

³² *Norrländsk Tidskrift* nr 6-7/1991, "Utan Norrland stannar Sverige"; Norrlandsförbundet (1993); Norrlandsförbundet (u.å,a); Norrlandsförbundet (2004).

³³ Norrlandsförbundet (1993), s. 4-5.

mer positiv än i övriga Sverige.³⁴ Det har även funnits en debatt om de metoder som användes i sådana ekonomiska undersökningar som har utfallit till Norrlands nackdel.³⁵ Till de mest framträdande exemplen hör nationalekonomen Sören Wibes ifrågasättande av de undersökningar om infrastrukturinvesteringar och produktivitet som publicerades av produktivitetsdelegationen i början av 1990-talet.³⁶

Under 2005 stoppades även publiceringen av en rapport om Norrlands tillväxt efter 1950 som genomförts av Centrum för Regionalvetenskap vid Umeå universitet på uppdrag av länsstyrelserna i de fem Norrlandslänen.³⁷ Anledningen till att rapporten stoppades var att landshövdingen i Västernorrlands län, Gerhard Larsson, ansåg att den gav en alltför negativ bild av utvecklingen i Västernorrlands län.³⁸ Det argument som angavs var att länet under perioden 2002-2004 hade haft ett positivt flyttningsnetto, framför allt i åldersgrupperna 0 till 15 år samt 30 till 39 år, där de flesta barnfamiljer ingick. I Västernorrland tolkades denna tendens som att den långsiktiga negativa trenden efter 1960, som inneburit ett betydande negativt flyttningsnetto, hade vänt. Inflyttningen förklarades då vara ett resultat av den livskvalitet och de fördelaktiga bostadsförhållanden som länet kunde erbjuda, inte minst för barnfamiljer.³⁹

Från och med mitten av 1990-talet blev det dock uppenbart för allt fler utomstående observatörer att det höll på att uppstå en betydande skillnad mellan Norrland, med dess relativa svagheter i ekonomin, och andra, mer framgångsrika regioner (i första hand Stockholm och Mälardalen). Norrlandsförbundet och dess informationskampanj utmanades därför öppet i början av 1995 av journalisten Lars-Eric Bränfeldt på tidskriften *Affärsvärlden*. Bränfeldt konstaterade att tillståndet för Norrland ur såväl politiskt som ekonomiskt perspektiv inte var särskilt tillfredsställande. Han varnade därför för att regionen kunde vara på väg in i en allvarlig stagnation om de regionalpolitiska stöden och övriga statliga överföringar fortsatte att minska vid fortsatta nedskärningar av de offentliga finanserna.

---

³⁴ *Norrländsk Tidskrift* nr 2/1995, "Ska Norrland rädda Sverige?"; *Norrländsk Tidskrift* nr 1/1995, "Förringa inte Norrlands värde"; Norrlandsförbundet (u.å,b).

³⁵ Westin & Olsson Spjut (2009), s. 235.

³⁶ Jämför debatten mellan Holmberg & Johansson (1991,1992) och Wibe (1992,a, 1992,b, 1995)

³⁷ Sörensson & Westin (2006).

³⁸ Nyheten att länsstyrelsen stoppade Sörensson & Westin (2006) rapporterades i Mittnytt den 13 september 2010.

³⁹ Länsstyrelsen i Västernorrland (2005, a), s. 13

Bränfeldt påpekade även att naturresursberoendet under en längre period hade varit det största hindret för förnyelse och utveckling i Norrland. För att denna situation skulle förbättras var det nödvändigt för de norrländska aktörerna att ompröva synen på naturresurserna och fokusera på andra områden.⁴⁰ Bränfeldt ifrågasatte senare detta år även om Norrlandsförbundet, som uppenbarligen inte bidrog med något konstruktivt till samhällsutvecklingen i Norrland, verkligen behövdes.⁴¹

De norrländska aktörernas ställningstaganden i regionaliseringsfrågan återspeglade i själva verket den ambivalens som hade utvecklats redan under efterkrigstiden. Å ena sidan fanns det ett återkommande argument att Norrland hade ekonomiska, kulturella och sociala särdrag i förhållande till nationalstaten, andra svenska regioner och övriga Europa. Å andra sidan andra utvecklades dessa anspråk aldrig så långt att en politisk region med självbestämmande över sin utvecklingsagenda bildades i Norrland. Under 1990-talet verkade den regionala eliten i Norrland istället ha bestämt sig för en defensiv utvecklingsstrategi som innebar att man i första hand var fokuserade på att förkasta de alternativ som utnyttjades av andra, mer framgångsrika regioner, snarare än att utveckla några egna konstruktiva alternativ.

---

⁴⁰ *Affärsvärlden* nr 1/1995, "Svältkur väntar Norrland", "Naturtillgångar mest bekymmer". I en senare artikel, skriven 2003, som behandlade det kommunalekonomiska utjämningsystemet återkom Bränfeldt till denna beskrivning. Se *Affärsvärlden* nr 48/2003, "Norrlands svarta facit".

⁴¹ Bränfeldt (1995).

4. Regional makt, lobbying och infrastrukturinvesteringar

I början av 1990-talet blev den nationella infrastruktur- och transportpolitiken mer expansiv.⁴² Ett av de områden som prioriterades var regionala infrastrukturprojekt, framför allt järnvägar. I den här situationen uppstod det en konkurrens mellan olika regioner om de statliga infrastrukturmedlen, som innebar att det var nödvändigt att organisera påtryckar- och intressegrupper för att kunna övertyga politikerna på den nationella nivån om det egna projektets nytta framför konkurrenternas. I det här avseendet var en region tvungen att snabbt kunna mobilisera resurser och bygga nätverk för att bedriva sina kampanjer, som medförde ett omfattande lobbyarbete.

Det första regionala järnvägsprojektet som förverkligades var Mäljarbanan och Svealandsbanan, de regionala järnvägarna i Mälardalen.⁴³ Det andra projektet blev Botniabanan, en kustjärnväg mellan Härnösand och Umeå, som beslutades 1996 och invigdes 2010. Efter en stark regional mobilisering och intensivt lobbyarbete av den så kallade "Botniabanegruppen" slog Botniabanan därmed ut flera konkurrerande projekt, i första hand Götalandsbanan men även Europabanan och Atlantbanan, under den föregående beslutsprocessen.⁴⁴

Det tycktes alltså som den förmåga som norrländska intressegrupper uppvisat under efterkrigstiden att åstadkomma statliga stöd till regionen även kunde gynna Norrland under de nya politiska förutsättningarna.⁴⁵ Den fortsatta utvecklingen har dock delvis blivit annorlunda. I samband med den övergripande infrastrukturplan som den borgerliga regeringen beslutade om våren 2010 hamnade norrländska intressen i underläge gentemot regioner som Stockholm/Mälardalen, Västra Götaland och Region Skåne.⁴⁶ En anledning till detta utfall kan vara att de regionala transportbehoven uppfattades olika under 2010 i jämförelse med under efterkrigstiden. Under efterkrigstiden, då Norrland var en eftersläpande region som höll på att komma i kapp övriga Sverige, ansågs det legitimt att

---

⁴² Följande stycke bygger på Melin (2000), Carlsson (2001) och Andersson (2004).

⁴³ Carlsson (2001).

⁴⁴ Andersson (2004).

⁴⁵ Andersson-Skog (2001).

⁴⁶ Regeringskansliet (2010).

bygga ut infrastrukturen i takt med den ekonomiska utvecklingen.⁴⁷ Samtidigt kunde transportbehoven i resten av Sverige mötas av den befintliga infrastrukturen.

Under de senaste 20 åren har det svenska transportarbetet dock förändrats. Den ekonomiska aktiviteten har blivit så betydande i regioner som Region Skåne och Västra Götaland att den befintliga infrastrukturen inte är tillräcklig. Kraven på transportinvesteringar i dessa regioner uppfattas därför som en oundgänglig förutsättning för att Sverige inte skall tappa konkurrenskraft i den globala ekonomin.⁴⁸ En viktig anledning till att detta förhållande uppmärksammades på den nationella nivån var det planeringsarbete som genomfördes av analysenheterna inom Region Skåne och Västra Götalandsregionen.⁴⁹ Denna framgång visar att analysenheter med lämplig kompetens och stora resurser är en faktor som stärker förmågan hos regionala aktörer att få tillträde till beslutsprocesser.

En annan viktig förändring som har påverkat norrländska aktörers politiska tillträde är att en borgerlig regering, dominerad av Moderaterna, har haft regeringsmakten sedan 2006. Detta förhållande innebar en kraftig försvagning av den politiska makt som länen i Norrland tidigare har kunnat åtnjuta. Även om invånarna i Norrlandslänet endast utgör drygt 11 procent av de svenska väljarna, har den socialdemokratiska politiken traditionellt tagit stor hänsyn till önskemålen från norrländska aktörer. Mot bakgrund av att invånarna i Norrland är en liten väljargrupp med starka sympatier för Socialdemokraterna har den borgerliga regeringen emellertid valt att ta mindre hänsyn till önskemålen från Norrlandslänet. Det har därför varit komplicerat att få tillträde till den nationella nivån på samma sätt som tidigare. Denna situation har även påverkats av tillbakagången för Centerpartiet, vilket är det borgerliga parti som starkast driver Norrlandsfrågor, från och med valet 2010.

Detta förhållande förefaller bland annat ha påverkat beslutsprocessen om den så kallade "Norrbotniabanan".⁵⁰ Norrbotniabanan planeras som en fortsättning av Botniabanan och ska då sträcka sig mellan Umeå och Luleå. Norrbotniabanan är i första hand avsedd att användas

---

⁴⁷ Eriksson (2009).

⁴⁸ Regeringskansliet (2010).

⁴⁹ Region Skåne (2008); Västra Götalandsregionen (2009).

⁵⁰ *Norran* 2010-06-01, "Norrbotniabanan blir vallöfte från S".

för basindustrins godstransporter. En del av detta projekt behandlades i 2010 års infrastrukturplan. Regeringen fastställde emellertid att endast sträckan mellan Piteå och Skellefteå borde byggas och under förutsättning att projektet motfinansierades av banans avnämare. En förhandlingsprocess mellan Norrbotniabanegruppen och staten inleddes därför under 2010. Många norrländska aktörer har dock ifrågasatt kravet om motfinansiering från banans avnämare. De har istället framhållit att det finns många skäl för att staten skall finansiera projektet.⁵¹

De argument som norrländska intressegrupper har använt för att motivera stöd och transfereringar inom andra områden har därmed upprepats under beslutsprocesserna om såväl Botniabanan som Norrbotniabanan. Under beslutsprocessen om Botniabanan framhöll Botniabanegruppen att Norrland traditionellt hade varit en fattig men resursstark del av Sverige som inte nödvändigtvis behövde vara en eftersatt förlorarregion i det nationella sammanhanget, utan borde kompenseras ekonomiskt.⁵² Argument relaterade till naturresursernas betydelse för den svenska exporten förekom också under beslutsprocessen om Botniabanan och har sedan dominerat norrländska aktörers argumentation för att motivera en statlig finansiering av Norrbotniabanan.⁵³ I det här avseendet är det alltså tydligt att de informations- och propagandakampanjer som Norrlandsförbundet har genomfört sedan 1990-talet har haft ett stort genomslag hos aktörerna i regionen.

Liksom inom andra områden, har norrländska aktörer även tenderat att ifrågasätta de metoder som har tillämpats i studier vars resultat har utfallit till utfallit till norrländska projekts nackdel. Detta gällde bland annat den *cost-benefit*-analys som utgjorde en del av det ursprungliga beslutsunderlaget till Botniabanan. I en *cost-benefit*-analys vägs olika vinster och kostnader samman för att bedöma den samhällsekonomiska lönsamheten. Om ett projekt anses ha för låg samhällsekonomisk lönsamhet, prioriteras projekt med högre lönsamhet. Under beslutsprocessen om Botniabanan undersöktes projektets samhällsekonomiska lönsamhet av en statlig utredning. Denna utredning kom fram till att

---

⁵¹ *Norran* 2010-04-19, "Finansieringens labyrint"; *Piteå-Tidningen* 2010-03-31, "Regeringens svek mot Norrland".

⁵² Andersson-Skog (2001), s. 144f.; Andersson (2004), s. 14f.

⁵³ *Piteå-Tidningen* 2011-01-25, "Kraftsamling för Norrbotniabanan"; *NSD* 30 maj 2009, "Hela Sverige tjänar på Norrbotniabanan".

Botniabanan hade en så svag samhällsekonomisk lönsamhet att den inte motiverade investeringen.⁵⁴ Dessa argument tillbakavisades dock på ett framgångsrikt sätt av Botniabanegruppen och andra norrländska aktörer.⁵⁵

Efter omkring år 2000, då den svenska regionaliseringen intensifierades och övriga regioner började konkurrera om samma resurser som Norrland, verkar regionens förmåga att få tillträde till nationella beslutsprocesser emellertid ha avtagit. Det faktum att den ekonomiska strukturen i Norrland skiljer sig från övriga regioner i Sverige har sedan omkring 1940 varit ett av de huvudsakliga argumenten hos norrländska intressegrupper för att regionen ska få ekonomiskt stöd. Över tiden har detta mynnat ut i duala strategier. Norrländska intressegrupper har använt naturresursernas och basindustrins ekonomiska betydelse som ett argument för ekonomisk kompensation. Det andra argumentet har varit att den relativa eftersläpningen inom andra sektorer i Norrland också motiverar stöd. Regionaliseringen av ekonomi och politik och de övriga politiska förändringar som har inträffat sedan 1990-talets senare hälft har uppenbarligen medfört att dessa argument alltmer har förlorat sin legitimitet. För det första har det blivit uppenbart för aktörer utanför regionen att om basindustrin är så konkurrenskraftig som norrländska aktörer påstår, har den möjlighet att bära sina egna transportkostnader utan extern finansiering. För det andra förefaller argumenten att Norrland är ekonomiskt underutvecklat i allt större utsträckning ha tolkats som om att Norrland till skillnad från storstadsregionerna inte är kapabelt att utveckla den ekonomiska konkurrenskraft som krävs i den globala ekonomin. Även om det förekommer avancerad ekonomisk verksamhet förefaller påtryckargrupper och andra organiserade intressen alltså ha svårt att kommunicera detta förhållande till nationella beslutsfattare. Följden har därför blivit att de offentliga stöd som aktörerna i Norrland önskar få del av i allt större utsträckning uteblir.

---

⁵⁴ SOU 1996:95.

⁵⁵ Se Andersson (2004), ss. 196-204.

5. Sammanfattning och analys

Ekonomiskt framgångsrika regioner kännetecknas ofta av en hög förmåga till att fånga upp den forskning och de idéer som finns i den nationella och internationella debatten och omsätta dessa till fungerande och effektiva utvecklingsstrategier. Internationella erfarenheter visar även att regioner på detta sätt kan klara av att förnya sig och byta inriktning i perioder av förändrad konkurrenskraft. Framgångsrika regioner blir mot den bakgrunden allt mer beroende av information om sin egen och omvärldens utveckling samt att bygga upp sin förmåga att hantera sådan kunskap.⁵⁶

Två exempel på svenska regioner som har upplevt en sådan utveckling sedan 1990 är Västra Götalandsregionen och Region Skåne. Dessa två regioner var i början av 1990-talet i ett mycket besvärligt läge, där de strukturella ekonomiska problem som hade funnits sedan 1970-talskrisen kombinerades med nedgången under 1990-talskrisen. Denna situation ställde högra krav på förnyelse, omvandling och lärande. Efter omfattande ansträngningar inom detta område är dessa regioner numera konkurrenskraftiga inom den globala ekonomin.

Detta arbete har visat att motsvarande tillväxtstrategier i Norrland endast i begränsad utsträckning återspeglade dem som kännetecknade sådana framgångsrika regioner under samma period. Inställningen i Norrland till de idéer om regioners möjligheter och agerande som behandlats i detta arbete har varit defensiv och avvaktande. Det var uppenbarligen svårt att frigöra sig från de mönstren som hade präglat den norrländska utvecklingspolitiken sedan efterkrigstiden. I det här avseendet går det att relatera den norrländska utvecklingsstrategin efter 1990, med dess fortsatta betoning på regionens naturresurser, till den ekonomiska forskningen om naturresursers påverkan på konkurrenskraft och ekonomisk utveckling. Här har bland annat paradoxen att god tillgång på naturresurser kan vara negativt för ett lands tillväxt framhållits. Detta fenomen kallas *resource curse*, naturresursförbannelse. Detta begrepp har myntats för att beskriva varför länder eller regioner med rik tillgång på naturresurser kan påverkas av detta förhållande på ett negativt sätt.⁵⁷

---

⁵⁶ CERUM (2009), s. 2.

⁵⁷ Auty (2001); Sachs & Warner (1995).

Inom norrländsk ekonomisk historia noterades dock detta fenomen redan 1979 av ekonomisk-historikern Nils-Gustav Lundgren.⁵⁸ Lundgren fördjupade sedan dessa resonemang i sin avhandling, som försvarades 1984.⁵⁹ Lundgren var i det här avseendet influerad av ett antal arbeten inom nordamerikansk ekonomisk historia av Harold A. Innis och Douglass C. North.⁶⁰ Särskilt Innis undersökte frågan varför det kanadensiska samhället var så fokuserat på att upprätthålla den kanadensiska exporten av så kallade "stapelvaror", exempelvis päls, fisk, timmer och järnmalm, trots att denna ensidiga fokusering medförde betydande risker. Som förklaring till att endast en begränsad del av en ekonomi på detta sätt långsiktigt kan gynnas över tid på bekostnad av andra sektorer framhöll Innis maktförhållandenas betydelse i samhället. Över tid växer det fram organiserade intressen i samhället inom både privat sektor och den offentliga förvaltningen som skaffar sig företräde i frågan om hur ekonomin skall vara organiserad. Dessa gruppers strategi kan sedan vara så seglivad att den blir mycket svår att ompröva.⁶¹

Även inom *resource curse*-traditionen betonar forskare att ledande aktörer i samhället kan få en övertro på den potential som naturresurser innebär, vilket leder till att de försummar att utveckla andra förutsättningar för tillväxt. Istället ägnar de sig åt *rent-seeking*, det vill säga att försöka öka sin andel av inkomsterna från naturresurserna genom politiskt agerande.⁶² I ett ekonomisk-historiskt perspektiv har problemet med denna typ av *rent seeking*-beteende uppmärksamats av nationalekonomen Anne Krueger. Krueger pekar bland annat på att en ekonomi kan missgynnas om de aktörer som ägnar sig åt *rent-seeking* misslyckas och sedan reagerar på sina misslyckanden genom att göra nya, liknande försök. På lång sikt uppstår därmed en ond cirkel där sådant beteende tränger undan andra alternativ, vilket hindrar tillväxt och ekonomisk utveckling.⁶³

Även inom den nyinstitutionella teorin betonar forskare att sådana mekanismer kan få stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Inom denna forskning anser man att

---

⁵⁸ Lundgren (1979).

⁵⁹ Lundgren (1984). Liknande ansatser från Innis och North diskuterades även i en samtida avhandling av Nyström (1982).

⁶⁰ North (1955); North (1966); Innis (1923); Innis (1956); Innis (1970).

⁶¹ Innis (1970); Innis (1923).

⁶² Gylfason (2001); Sachs & Warner (1999).

⁶³ Krueger (1974), s. 302.

institutioner påverkar aktörernas förmåga att fatta beslut. Institutioner betraktas i det här avseendet som någon form av struktur. Denna struktur kan vara formell (exempelvis lagstiftning eller planeringsdokument) eller informell (exempelvis värderingar eller normer). Enligt den nyinstitutionella forskningen kan institutioner alltså ha så stor påverkan på aktörerna att det leder till att det kan bli svårt att byta politik från mindre effektiva institutionella förhållanden till mer ekonomiskt effektiva institutionella förhållanden. I sådana situationer hamnar aktörerna då i ett så kallat "stigberoende", där befintliga institutioner påverkar framtida beslut.⁶⁴

Utifrån dessa utgångspunkter förefaller det i Norrland efter 1940 ha utvecklats ett stigberoende hos den regionala eliten ifråga om vilken utvecklingsstrategi regionen skall sträva mot. Drivkraften i detta avseende har varit en informell institution i form av uppfattningen att naturresurserna är den viktigaste tillgången för att uppnå ekonomisk utveckling i Norrland. Över tid blev denna informella institution så dominerande inom den norrländska eliten att den utvecklade en misstrogenhet mot alternativa utvecklingsstrategier.⁶⁵ Även om förnyelse och omvandling hade kunnat vara mer rationella strategier i många situationer, anpassades den informella institutionen om naturresursernas betydelse långt in på 00-talet för att kunna hantera de nya exogena förutsättningar som då uppstod.⁶⁶

Denna strategi medförde dock att den relativa förmågan till lärande, omvandling och förnyelse i Norrland försämrades. Från och med 00-talets senare hälft påbörjades dock omfattande ansträngningar för att förbättra förmågan till förnyelse och politiskt lärande på olika nivåer i Västerbotten. För närvarande omfattar dessa ansträngningar bland annat att skapa och dra till sig olika typer av data så att aktörerna kan analysera, utvärdera, diskutera och omvandla den till ny policy, nya institutionella strukturer och nya visioner. Genom att på detta sätt tillskapa beslutsunderlag av hög kvalitet hoppas man också förbättra möjligheterna att identifiera icke-innovativa strukturer och möjligheterna att använda sådana resurser kan användas på ett mer rationellt sätt.⁶⁷ På längre sikt kan en kontinuerlig uppbyggnad av

---

⁶⁴ North (1993).

⁶⁵ Eriksson (2010), s. 45.

⁶⁶ Jämför Hall (2010) och Shepsle (1989).

⁶⁷ CERUM (2009), s. 2.

kunskap och analysresurser i likhet med i Region Skåne och Västra Götalandsregionen även bidra till att regionen på ett mer framgångsrikt sätt än hittills kan delta i nationella beslutsprocesser.⁶⁸

---

⁶⁸ Uhrwing (2001).

Referenser

Tryckta källor

Riksdagen

Kungl. Maj:ts proposition nr 185/1964

Riksdagens proposition 1993/94:140

Riksdagens proposition 1997/98:62

Regeringskansliet

Regeringskansliet (2010), "482 miljarder till förstärkt infrastruktur i hela landet".

Statens Offentliga Utredningar (SOU)

SOU 1969:27, *Länsplanering 1967: redogörelse*.

SOU 1989:65, *Staten i geografin: underlagsmaterial från 1987 års regionalpolitiska kommitté*.

SOU 1996:95, *Botniabanan*.

Departementsstenciler (Ds)

Ds 1990:74, *Geografin i den ekonomiska politiken*.

Länsstyrelser och regionförbund

Länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län (1992), *Norrland och EG. En vitbok inför kommande förhandlingar*.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län (2005, a), *Livsmiljö i Västernorrland. Bokslut för 2004*, (Rapport 2005:1), Sundsvall.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län (2005, b), *Vision Västernorrland 2010. Strategi för en hållbar regional utveckling*.

Länsstyrelsen i Jämtlands län (2009), *Regional utvecklingsstrategi för Jämtlands län*.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (2007), *Regionalt utvecklingsprogram för hållbar framtid i Norrbotten*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län (2007), *Regionalt utvecklingsprogram i Västerbottens län*.

Region Västerbotten (2011), *Västerbottens läns tillväxtprogram 2011. Genomförandeprogram för den regionala utvecklingsstrategin*.

Region Skåne (2008), *Systemanalys för infrastrukturen i Skåne. Underlagsarbete till långsiktig åtgärdsplanering av infrastrukturen i Skåne 2010-2020*.

Västra Götalandsregionen (2009), *Förslag till regional plan för transportinfrastrukturen i Västra Götaland under perioden 2010-2021*.

Norrlandsförbundet

Norrlandsförbundet (1993), *Norrländ - en närande del av Sverige*.

Norrlandsförbundet (u.å,a), *Norrländ – a good bite of Sweden*.

Norrlandsförbundet (u.å,b), *Svart på vitt om Norrländ. Ett antal tunga argument om de fem Norrlandslänen, Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland och Gävleborg*.

Norrlandsförbundet (2004), *Norrländ förstärker Sverige – En studie av Norrlandslänens betydelse för Sveriges ekonomi*.

Norrländsk Tidskrift nr 6-7/1991, "Utan Norrländ stannar Sverige".

Norrländsk Tidskrift nr 1/1995, "Förringa inte Norrlands värde".

Norrländsk Tidskrift nr 3/1995, "Ska Norrländ rädda Sverige?".

Artiklar från tidskrifter och dagstidningar

Affärsvärlden nr 1/1995, "Svältkur väntar Norrländ".

Affärsvärlden nr 1/1995, "Naturtillgångar mest bekymmer".

Affärsvärlden nr 48/2003, "Norrlands svarta facit".

Bränfeldt, L.E. (1995), "Behövs Norrlandsförbundet", i *Norrländsk Tidskrift* nr 4-5/1995.

NSD 30 maj 2009, "Hela Sverige tjänar på Norrbotniabanan".

Norran 2010-06-01, "Norrbotniabanan blir vallöfte från S".

Norran 2010-04-19, "Finansieringens labyrint".

Piteå-Tidningen 2010-03-31, "Regeringens svek mot Norrland".

Piteå-Tidningen 2011-01-25, "Kraftsamling för Norrbotniabanan"

Audiovisuella medier

Mittnytt 13 september 2010, "Länsstyrelsen stoppade rapport".
[http://svt.se/2.55868/1.2143793/lansstyrelsen_stoppade_rapport?lid=senasteNytt_185092_2&lpos=rubrik_2143793], 2011-03-13.

Litteratur

Andersson, F. (2004), *Mot framtiden på gamla spår? Regionala intressegrupper och beslutsprocesser kring kustjärnvägarna i Norrland under 1900-talet*, (Umeå Studies in Economic History Nr 28), Umeå.

Andersson-Skog, L. (2001), "Compensating the Periphery: Railway Policy and Regional Interest Groups in Northern Sweden", i Magnusson, L. & Ottosson, J. (eds), *The State, Regulation and the Economy – An Historical Perspective*, Edward Elgar, Cheltenham.

Ash, A. & Hausner, J. (1997), "Interactive governance and social complexity", i Ash, A. & Hausner, J. (eds), *Beyond market and Hierarchy. Interactive Governance and Social Complexity*, Edward Elgar, Cheltenham.

Auty, R.M. (2001), *Resource Abundance and Economic Development*, Oxford University Press, Oxford.

Borts, G. H. & Stein, J. L. (1964), *Economic growth and a free market*, Columbia University Press, New York.

Carlsson, M. (2001), *Det regionala särintresset och staten. En studie av beslutsprocesserna kring Mäljarbanan och Svealandsbanan 1983-1992*, (Uppsala Studies in Economic History 53), Uppsala.

CERUM (2009), *Hållbar regional utveckling i Västerbotten. Teorier och strategier för hållbar regional utveckling. En KEP-kurs (Kunskap, Erfarenhet, Process) från CERUM för politiker och tjänstemän i Västerbotten*, (Stencil, CERUM), Umeå.

Edlund, L-E & Beckman, L. (red) (1994), *Botnia. En nordsvensk region*, Bra Böcker, Höganäs.

Eriksson, M. (2009), *Trafikpolitik och regional omvandling. Beslutsprocesserna om isbrytningen längs Norrlandskusten 1940-1975*, (Umeå Studies in Economic History 37), Umeå.

Eriksson, M. (2010), *Synen på befolkning och försörjning i Norrland 1940-1975. En översikt av forskning och samhällsdebatt*, (CERUM report nr 25/2010), Umeå.

Florida, R. (2002), *The Rise of the Creative Class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*, Basic Books, New York.

Gidlund, J. & Sörlin, S. (red) (1992), *Botniaregionen. Modernisering och livskvalitet i en nordeuropeisk region*, CERUM, Umeå universitet, Umeå.

Gylfason, T. (2001), "Natural Resources, education and economic development", *European Economic Review* 45: 847-859.

Hall, P. (2010), "Historical Institutionalism in Rationalist and Sociological Perspective", i Mahoney, J. & Thelen, K. (eds) (2010), *Explaining institutional change. Ambiguity, Agency and Power*, Cambridge University Press, Cambridge.

Hellmer, S. (1997), *Competitive Strength in Iron Ore Production*, Luleå Tekniska Universitet, Luleå.

Holmberg, I. & Johansson, B. (1991), *Infrastruktur och produktivitet* (Expertrapport till produktivetsdelegationen), Allmänna förlaget, Stockholm.

Holmberg, I. & Johansson, B. (1992), "Förvirrad granskning av infrastrukturrapport. Svar till Wibe", *Ekonomisk Debatt* 6/92: 497-502.

Innis, H. (1923), *A History of the Canadian Pacific Railway*, King & Son, London.

Innis, H. (1956), *Essays in Canadian Economic History*, Canadian University Paperbacks, Toronto.

Innis, H. (1970), *The Fur Trade in Canada. An Introduction to Canadian Economic History*, University of Toronto Press, Toronto.

Krueger, A.O. (1974), "The Political Economy of the Rent-Seeking Society", *American Economic Review*, Vol. 64, No. 3: ss. 291-303.

Larsson, S. & Malmberg, A. (1992), *Skogsindustriellt produktionssystem i förändring – Exemplet SCA och Sundsvallsregionen* (Forskningsrapporter Från Kulturgeografiska Institutionen, Uppsala Universitet Nr 105). Uppsala.

Lidström, A. (ed), *Kan norra Sverige regionaliseras. Beslutsprocesser och medborgarperspektiv*, (Forskningsrapporter i statsvetenskap vid Umeå universitet, 2009:2), Umeå.

Lindberg, M. (2010), *Samverkansnätverk för innovation. En interaktiv och genusvetenskaplig utmaning av innovationspolitik och innovationsforskning*, (Doktorsavhandling, Luleå Tekniska Universitet), Luleå.

Lundgren, N-G. (1979), "Vilseledande teorier i Norrlandsdebatten", *Ekonomisk Debatt* 1979:8: ss. 557-561.

Lundgren, N-G. (1984), *Skog för export. Skogsarbete, teknik och försörjning i Lule älvdal 1870-1970*, (Umeå Studies in Economic History 6), Umeå.

Lundgren, N-G. (2009), "Norrland, Sverige, Europa och världen", i Lidström, A. (red), *Kan norra Sverige regionaliseras. Beslutsprocesser och medborgarperspektiv*, (Forskningsrapporter i statsvetenskap vid Umeå universitet, 2009:2), Umeå.

Malmberg, A. (2000), "Lokal miljö, agglomeration och industriell konkurrenskraft", i Berger, S. (red), *Det nya samhällets geografi*, Uppsala Publishing House, Uppsala.

Malmberg, A. (2002), *Klusterdynamik och regional näringslivsutveckling – begreppsdiskussion och forskningsöversikt*, (ITPS Rapport A2002:008), Östersund.

Markusen, A. (1999), "Fuzzy Concepts, Scanty Evidence, Policy Distance: The Case for Rigour and Policy Relevance in Critical Regional Studies", *Regional Studies* Vol. 33, No. 9: ss. 869-884.

Melin, C. (2000), *Makten över trafikpolitiken. Korporatism, lobbying och opinionsbildning inför 1998 års transportpolitiska beslut* (Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala 141), Uppsala.

Myrdal, G. (1957), *Rika och fattiga länder* (Eng. titel *Economic Theory and Underdeveloped Regions*), Tiden, Stockholm.

North, D.C. (1955), "Location Theory and Regional Economic Growth", *The Journal of Political Economy*, Vol. 63, No. 3: ss. 243-258.

North, D.C. (1966), *The Economic Growth of the United States 1790-1860*, Norton, New York.

North, D.C. (1993), *Institutionerna, tillväxten och välståndet*, SNS förlag, Stockholm.

Nyström, M. (1982), *Norrlands ekonomi i stöpsleven. Ekonomisk expansion, stapelvaruproduktion och maritima näringar 1760-1812* (Umeå Studies in Economic History 4). Umeå.

OECD (2010), *Territorial Reviews. Sweden 2010*, preliminary version, OECD, Paris.

Olsson Spjut, F. (2010), *BRP i Norr – utveckling och trender. Bruttoregionproduktens utveckling i Norrlandslänen 1968-2007* (CERUM Report Nr 21/2010), Umeå.

Porter, M.E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, MacMillan, London.

Sachs, J. & Warner, A.M. (1999), "Natural Resource Intensity and Economic Growth", i Mayer, J., Chambers, B. & Farooq, A. (eds), *Development Policies in Natural Resource Economies*, Edward Elgar, Cheltenham.

Sachs, J. & Warner, A. (1995), "Natural resource abundance and economic growth", NBER working paper no. 5398.

Shepsle, K.A. (1989), "Studying Institutions. Some Lessons from the Rational Choice Approach", *Journal of Theoretical Politics* nr 1, 1989: ss. 131-147.

Törnqvist, G. (1993), *Sverige i nätverkens Europa. Gränsöverskridandets former och villkor*, SNS förlag, Stockholm.

Uhrwing, M. (2001), *Tillträde till maktens rum. Om intresseorganisationer och politiskt beslutsfattande*, (Göteborg Studies in Politics, 70), Gidlunds förlag, Hedemora.

Westin, L. & Sörensson, R. (2006), *Rapport om Norrlands tillväxt. En analys av perioden 1993 till 2002*, (Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Rapport 2006:7), Gävle.

Westin, L. & Olsson Spjut, F. (2009), "Forskningen i Norrland om Norrlands ekonomi. Några synpunkter", i *Thule 2009*, Skytteanska Samfundet, Umeå.

Wibe, S. (1992,a), "Infrastrukturutredningen: En riktigt usel rapport!", *Ekonomisk Debatt* 4/92: ss. 301-314.

Wibe, S. (1992,b), "Svepskäl! Genmäle till Holmberg & Johansson", *Ekonomisk Debatt* 6/92: ss. 503-504.

Wibe, S. (1995), *Struktur och produktivitetsutveckling inom svensk industri 1970/1990*, (ERU-rapport 93), ERU, Östersund.

Wiberg, U. (red) (1993), *Botnianätverket. En strategisk allians mellan nordliga kunskapsstäder*, CERUM, Umeå.

Williamson, J.G. (1965), "Regional Inequality and the Process of National Economic Development: a description of the patterns", *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 13, No. 4: ss. 3-45.

CERUM Reports

1. Lars-Olof Persson, Erik Sondell (1990) *Från Lantbruksföretag till lanthushåll*
2. Folke Carlsson, Mats Johansson, Lars-Olof Persson, Björn Tegsjö (1993, på engelska) *Creating Labourmarket Areas and Employment Zones. New Regional Divisions in Sweden Based on Commuting Statistics*
3. Ulf Wiberg (ed.) (1994, på engelska) *Marginal Areas in Developed Countries*
4. Erik Bergkvist, Lars Westin (1994) *Värderas godstransporter rätt vid järnvägsinvesteringar? En granskning av Banverkets investeringsmodell*
5. Lars Westin (1995) *En modell för integrerad analys av regional struktur och transportflöden*
6. Erik Bergkvist, Lars Westin (1997, på engelska) *Estimation of Gravity Models by OLS Estimation, NLS Estimation, Poisson, and Neural Network Specifications*
7. Svenerik Sahlin, Aurora Pelli (2000) *Euroreg, förstudie*
8. Peter Hall (2001, på engelska) *Urban Development and Research Needs in Europe*
9. Steffen Ahl (2001, på tyska) *Schwedenhäppchen*
10. Roberta Capello (2001, på engelska) *Urban Growth in Italy: Economic Determinants and Socio-Environmental Consequences*
11. Robert Sörensson (2003) *Effektstudie av gruvetableringar i Lycksele och Storumans arbetsmarknadsregioner*
12. Mats-Olov Olsson och Lars Westin (2004) *Risks and Nuclear Waste: Nuclear Problems, Risk Perceptions of, and Societal Responses to, Nuclear Waste in the Barents Region Sammanfattning av projektets resultat*
13. Lars Westin (2005) *Marknaden för studentbostäder i universitets- och högskolor*
14. Jouko Säisä, Lars Westin, Peder Axensten, Agnes von Koch, Susanne Sjöberg (2005) *Trafikantmerkostnader vid vägåtgärder en samhällsekonomisk analys*
15. Ove Grape, Sofia Lundberg och Anna Nordström (2005) *Kompetenspoolen, ett alternativ till att bryta långtidsarbetslöshet*
16. Anna Nordström och Susanne Sjöberg (2006) *Utvärdering av Urkund, ett verktyg för plagiatkontroll*
17. Anna Nordström (2006) *Utvärdering av GenuineText, ett verktyg för plagiatkontroll*
18. Olof Stjernström (2007) *Hållbar utveckling och restriktiv markanvändning i Västerbotten*
19. Hanna Sundén (2010) *Ekologiska fotavtryck i norra Sverige: Metoddiskussion och beräkningar för fyra län*
20. Fredrik Olsson Spjut (2010) *Beräkning av historisk BRP Beräkning av bruttoregionprodukter 1968-1992: beräkningsmetod och data*
21. Fredrik Olsson Spjut (2010) *BRP i Norr – utveckling och trender Bruttoregionproduktens utveckling i Norrlandslänen 1968-2007*
22. Richard Ström (2010) *Att etablera alternativkultur: En rapport om nyttan av det annorlunda Umeå*

23. Johanna Edlund och Marcus Holmström (2010): *Det kommunalekonomiska utjämningsystemet – effekter för Västerbotten, Norrland och Sveriges funktionella arbetsmarknadsregioner*
24. Anna Jonsson och Lisa Svendsberget (2010): *Investeringsläget i Norrland – Industrins investeringar i Norrland, åren 1997-2007* 58
25. Martin Eriksson (2010): *Synen på befolkning och försörjning i Norrland 1940-1970 – En översikt av forskning och samhällsdebatt*
26. Gunnar Brandén, Andreas Forsgren, Marcus Holmström och Fredrik Olsson-Spjut (2011)
39 000 anställningar till och med 2020 En studie av rekryteringsbehovet i Västerbottens län
27. Johanna Liljenfeldt och Carina Keskitalo (2011): *Kriterier och indikatorer på hållbar utveckling: exempel från teori och praktik*
28. Johanna Liljenfeldt och Carina Keskitalo (2011): *Regionala och kommunala mål för hållbarhetsarbete i Umeåregionen*
29. Martin Eriksson (2011): *Norrländska utvecklingsstrategier under nya förutsättningar för tillväxt och beslutsfattande 1990-2010*

Centrum för regionalvetenskap vid Umeå universitet, CERUM har till uppgift att initiera och genomföra forskning om regional utveckling, bedriva flervetenskapliga forskningsprojekt samt sprida forskningens resultat till skilda samhällsorganisationer. Forskningsprojekten sker i interaktion med de många vetenskapliga discipliner som berör det regionalvetenskapliga forskningsfältet.

CERUM

Centrum för regionalvetenskap

901 87 Umeå

Tel. 090-786 56 99 Fax: 090-786 51 21

E-post: regional.science@cerum.umu.se

www.cerum.umu.se